

Tarja Palmu

KOULUTUS - MAHDOLLISUUS VAI VAATIMUS?

Kysymyksiä ja pohdintoja kasvatuksesta ja
koulutuksesta

Tarja Palmu

KOULUTUS – MAHDOLLISUUS VAI VAATIMUS?

Kysymyksiä ja pohdintoja kasvatuksesta ja koulutuksesta

© 2022 Tarja Palmu

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-6660-6

SISÄLLYS:

ESIPUHE	7
PÄIVÄKIRJA	11
JOHDANTO	57
KASVATUS	66
Historian murusia	68
Kasvatuksen määrittelyjä ja funktiota	70
Kasvatus sosiaalisena toimintana	75
Kasvatus ja moraali	78
Valta kasvatuksessa	81
Tieto ja tiedonintressit	83
Kasvatuksen mahdollisuus – vapaus vs. kontrolli	85
KOULUTUS	89
Fragmentteja koulutuksen historiasta	92
Koulutuksen yhteiskunnallisia tehtäviä	96
Selitysteorioita	100
Koulutus sukupolvinäkökulmasta	101
Koulutus uusintamisena	103
Koulutuksen ekspansio, koulutuksen inflaatio	105
Elinikäinen oppiminen	108
Koulutus ja valta	112
Koulutus valtauttajana ja mahdollistajana	114

LOPUKSI	117
Koulutus vaatimuksena jaksaa, jaksaa – paineet yksilön harteilla	119
Hyveitä ja ideaaleja – utopioita?	121
PÄIVÄKIRJA	123
KIRJALLISUUS	127

ESIPUHE

Kulttuurissamme kasvatusta ja koulutusta nähdään sivistyksen ja yhteiskuntakelpoiseksi ihmiseksi tulemisen keskeisinä tekijöinä. Oppimistuloksia, koulutuksen laatua ja yhteiskunnan koulutuksen tasoa mitataan erilaisilla mittareilla. Mutta mistä puhutaan, kun puhutaan kasvatuksesta, koulutuksesta tai opetuksesta?

Kasvatukseen ja koulutukseen liittyvä yksi keskeinen kysymys on se, kenen tai minkä tarpeita ja tavoitteita pyritään saavuttamaan? Aikanaan kirkko, teollistuminen, valtio ja nykyään siirtyminen yhä enemmän uusliberalistiseen markkinatalouteen ovat vaikuttaneet siihen, mitä päämäärinä koulutukselle on asetettu. Suomessa aikaisempien niukemmin koulutettujen sukupolvien näkemys koulutuksesta ihanteena, välineenä tai hyödykkeenä oli 1990-luvulla muuttunut koulutuksen pitämiseksi itsestäänselvytenä. Mikä merkitys koulutuksella on tämän päivän, 2020 - luvun, Suomessa? Onko koulutuksen itsestäänselvyys muuttunut mahdollisuudeksi tai vaatimukseksi? Kouluttaudummeko oppimisen, sivistyksen, itsetuntemuksen (Humboldt), ammatin ja työn, yhteiskunnan vaiko oman ajattelun ja moraalisien päätöksenkyvyn (Kant) vai hyvän ja merkityksellisen elämän vuoksi? Vai onko meritokratia, eli meriitteihin ja suorituksiin perustuva järjestelmä, saanut meidät kilpajuoksuun, joka on jo karannut jo käsistä?

Olen kirjoittanut tätä kirjaa osissa. Vuoden 2019 aikana luin kasvatusta ja koulutusta käsitteleviä teoksia. Luin vuoden aikana pinon yhteiskuntatieteellisesti orientoituneita kasvatusta ja koulutusta käsitteleviä teoksia. Lukiessani kirjoitin työpäiväkirjaa ja nostin itseäni – ja toivottavasti myös lukijoita - kiinnostavia havaintoja esiin. Tästä työskentelystä muodostui päiväkirja ja samalla kirjan ensimmäinen luku. Lukiessani etsin kasvatuksen ja koulutuksen määritelmiä, sitä mistä eri teorioista ymmärryksemme rakentuu, ja mihin teorioihin käsitteet kietoutuvat.

Kirjan ensimmäisessä, päiväkirjamaisessa, luvussa olen käynyt vuoropuhelua lukemieni teosten ja niistä tekemieni huomioiden välillä. Mukaan olen nostanut ajankohtaista kasvatukseen ja koulutukseen liittyvää keskustelua. Tässä osuudessa haluan rikkoa ja kokeilla tieteellisen kirjoittamisen rajoja sekä herättää lukijoissa kiinnostusta käsitteiden tarkempaan tutkimiseen.

Tämä vuoden kestänyt kirjallisuuden lukeminen ja muistiinpanojen kirjoittaminen muodostaa aineiston ja pohjatyö luvulle, jossa pohditaan kasvatuksen määritelmiä sekä koulutusta tarkastelevalla luvulle. Kirjan lopussa tuon yhteenvedon lisäksi keskusteluun opiskelijoiden jaksamisen. Koulutukseen liittyvä yksin pärjäämisen eetos, yhä aikaisemmin tapahtuvat monenlaiset valinnat sekä kova kilpailu sekä opiskelupaikoista, että tulevaisuuden työpaikoista, saa opiskelijat hakemaan ulkopuolista apua, kun omat keinot tai voimat eivät riitä. Tulisiko katse kääntää enemmän koulutuksen tavoitteisiin ja rakenteisiin vai yksilön resursseihin ja kykyihin? Mitä jos oma innostus, kyvyt tai elämätilanne ei riitä opiskeluun, mutta yhteiskunta vaatii ja arvostaa korkeasti kouluttautumista sekä sen tuottamaa asemaa? Näitä kysymyksiä otan esiin sekä päiväkirjamaisessa luvussa että loppuluvussa.

Kirja on kriittinen pohdinta kasvatuksen ja koulutuksen kentän käsitteistä, ideoista ja ajankohtaisista kysymyksistä. Teos ei pyri olemaan – eikä ole – kattava tietokirja, vaan pikemminkin hajanainen kokoelma, ajatuksia, huomioita, pohdintoja ja avauksia kasvatuksen ja koulutuksen moninaisesta kentästä. Kysymyksiä ja ihmettelyä. Samalla toivon, että kirja innostaa tutustumaan tarkemmin kasvatuksen ja koulutuksen teorioihin ja historiaan sekä tekemään huomioita kasvatukseen ja koulutukseen liittyvistä keskusteluista. Ja ehkä antaa sysäyksen syventää omaa pohdintaa. Kiitän Suomen Tietokirjailijoita apurahasta, jonka turvin kirjoitin päiväkirjaosuutta vuonna 2019. Kordelinin säätiötä kiitän apurahasta, joka mahdollisti kirjoitusretriitin järjestämisen vuonna 2021 Mathildedalissa, meren ja kansallispuiston ympäröivässä rauhassa.

Kirjoittaessani käsikirjoituksen sisältölukuja en ole juurikaan enää ottanut mukaan ajankohtaista kasvatuksesta ja koulutuksesta käytyä keskustelua, paitsi joulukuussa 2021 kirjoitetuilla, päiväkirjan viimeisillä sivuilla. Haluan kuitenkin tässä esipuheessa tuoda esiin Anu Kantolan (HS, 21.9.2021) kirjoittaman kolumnin, jossa hän tiivistetysti tuo esiin huolen siitä, mitä yhä korkeamman koulutuksen tavoittelemisen ja arvostamisen aiheuttaa. Yksilöille se aiheuttaa häpeää alhaisesta koulutuksesta tai kesken jääneestä gradusta. Yhteiskunnalle puutetta vähemmän koulutetuista työntekijöistä. Miten saada balanssia, erilaisten koulutusten, erilaisten töiden ja erilaisten osaamisten välille. Sekä ymmärrystä siihen, että monimuotoinen yhteiskunta tarvitsee monenlaista ja monen tasoista koulutusta ja sen arvostusta – enemmän horisontaalista kuin vertikaalia ajattelua.

Mathildedalissa, joulukuun 16 päivä 2021

Tarja Palmu

Kasvatukseen ja koulutukseen liittyvät kysymykset ovat aina ajankohtaisia. Mutta mistä oikein puhumme, kun puhumme kasvatuksesta ja koulutuksesta? Tämä kirja pureutuu kasvatuksen ja koulutuksen käsitteisiin sekä siihen, mistä erilaisista teorioista ja näkemyksistä ne ovat peräisin ja millaisia keskusteluja tämän päivän Suomessa käydään koulutuksen merkityksestä. Julkisuudessa on viime vuosina keskusteltu paljon opiskelijoiden jaksamisesta sekä ahdistuksesta. Koulutukseen liittyy yksin pärjäämisen eetos, yhä aikaisemmin tapahtuvat monenlaiset valinnat sekä kova kilpailu. Toisaalta koulutuksesta käytävä keskustelu on muuttunut yhteiskuntapainotteisesta yhä enemmän psykologisia sävyjä sisältäväksi. Tulisiko siis katse kääntää enemmän koulutuksen tavoitteisiin ja rakenteisiin vaiko yksilön resursseihin ja kykyihin?

Kirjassa yhdistyy päiväkirjanomainen sekä tietokirjallinen teksti.

BoD

9 789528 066606